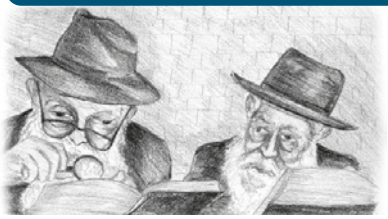
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת במדבר ■ כ"ח אייר תשפ"ד ■ 05.06.2024 ■ גליון מס' 791

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

לקח סיפורי המדבר

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פרשיות התורה יש בהן מצוות ויש בהן סיפורים, המצוות הן נצחיות ונכתבו לדורות, אך על הסיפורים שבפרשיות התורה יש לשאול האם הם מתארים מצב שארע בשעתן בלבד או שיש בהם גם מסר לדורות? כבר על בריאת העולם הביא רש"י את דרשתו של רבי יצחק המסביר שהדברים נכתבו לתת תשובה לטענת האומות כנגד זכותנו על ארץ ישראל. ועל ספר בראשית כולו אמרו לנו חז"ל: "מעשי אבות סימן לבנים", שסיפורי האבות נכתבו ללמד אותנו איך לנהל את חיינו בעתיד. גם ספר שמות שהוא "ספר הגלות והגאולה ממנה", אמר עליו הנביא מיכה [ז ט]: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". המלמד אותנו שכל מה שאירע לאבותינו בגאולת מצרים יחזור על עצמו גם בגאולה העתידה, כך גם סיפורי ספר שמות יש בהם גם אמירה לדורות. וכאן אנו שואלים האם גם מסיפורי אבותינו במדבר יש אמירה לדורות, ואם כן, מהו הלימוד הגדול שאנו יכולים ללמוד מסיפורי ספר במדבר על החיים העתידיים שלנו? כבר בברית בין הבתרים שירטט לנו הקב"ה את מסלול גאולתו של העם היהודי ככתוב: "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי . . . ודור רביעי ישובו הנה (לא"י)" ופירוט המסלול הזה מהגלות לארץ ישראל חוזר על עצמו גם בהתגלות למשה בסנה, שם הקב"ה מתווה למשה את מסלול גאולתו של עם ישראל ככתוב: "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא (מצרים) אל ארץ טובה ורחבה (א"י) אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמורי והפריזי והחוי והיבוסי". מהו הלימוד שאנו יכולים ללמוד מספורי המדבר?

סיפורי המדבר מלמדות אותנו שמסלול הגאולה ממצרים לארץ ישראל לא היה סוגה בשושנים, ללא הרף נעשו ניסיונות לשבש או לעכב את המסלול הזה. הניסיון הזה הוא כפול: האחד של אומות העולם והשני של עם ישראל, כבר שבוע אחר צאתם ממצרים מתחרט פרעה ואומר: "מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו". והוא מנסה עם חילו להחזיר את ישראל למצרים וסופם שהם טובעים בים. לאחר שהתגברו על המצרים בא עמלק להילחם עם ישראל ברפידים, מלחמה ללא סיבה ומבלי שישראל עשו להם דבר, וגם הם הוכו לבסוף לפי חרב. הניסיונות של האומות לעכב את ישראל לא היה רק בתחילת המסע אלא גם בסופו, סמוך לכניסתם לארץ מנסים סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן להילחם בישראל, וגם הם ניגפו ונוצחו. אליהם יש לצרף את ניסיון בלק ובלעם לקלל את ישראל ולגרשו מן הארץ, נסיון שגם הוא נכשל ולא יצא אל הפועל. מכל הדוגמאות הללו אנו רואים שכל ניסיונות הגויים לא צלחו. במקביל אנו רואים שגם בעם ישראל לא הכל הולך למישרים, גם בעם ישראל קמו מפעם לפעם חלקים נרגנים וקצרי רוח שפועלים לשבש את מסלול הגאולה, וכאן דווקא הניסיון שלהם עושה פירות, ומסלול הגאולה משתבש ומתעכב. הדוגמא הבולטת לכך היא חטא המרגלים, שאילו לא מאסו ישראל בארץ חמדה ולא הוציאו דיבת הארץ רעה היו נכנסים לארץ בזמן קצר, עכשיו משלא רצו לעלות לארץ, לא רק שהם עיכבו את הגאולה בארבעים שנה, אלא נענשו שדור יוצאי מצרים לא יכנסו לארץ. סיפורי המדבר מלמדים אותנו שני דברים: א. לא הניסיונות של אומות העולם הם שיעכבו או ישבשו את מסלול הגאולה של עם ישראל. ב. שרק המחדלים וההתנהלות מהבית פנימה יכולים לעכב או לשבש את מסלול הגאולה,

סיפורי המדבר מלמדים אותנו שהאיום האמתי על תהליך הגאולה אינו מאיומי הגויים אלא דווקא ממחדלי האיוולת של חלקים מבני ישראל, כמו המאיסה בארץ חמדה של המרגלים שהיו ראשי בני ישראל שהעם כולו נגרר אחריהם. וכך היו פני הדברים גם בבית שני, ששם לא האיום של המן ולא של אנטיוכוס הם שהביאו לחורבן עמנו אלא דווקא שנאת החנם שהיה בתוך מחנה ישראל, היא שהביאה לאובדן הריבונות, לחורבן הבית ולגלות ישראל מארצו. תופעה זו חוזרת על עצמה גם בתקופתנו, בתש"ח הוקמה מדינת ישראל, ובתשכ"ז חזרנו אל מרחביה של ארץ ישראל, ומאז ועד עתה מנסות

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
'עשירי למניין' שהגיע לאחד סיום תפילת שמונה עשרה בלחש
המשך בעמ' 2

ביום דבר ה'
כחלק מההכנות שנעשו בעם ישראל לקראת כניסתם לארץ, מבקש...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
מה בין רבנות תל אביב לירושלים?
סיפר הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: שמעתי מאיש שזכה להיות...
מבחן המרשמלו
שח המגיד הרה"ח רבי אברהם מרדכי מלאך שליט"א, ודבריו הובאו בגיליון...
המשך בעמ' 5

שביבים
- שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ... מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה (רש"י)
- כל יוצא צבא בישראל
- ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא
- "מִצְוָה לִרְחֹץ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, שֶׁנִּבְרֵאתִי בְּצֶלֶם וּבִדְמוּת"
- "וְהַדַּיָּן נַפְשָׁא עֲלוּבְתָּא, לָאו אַכְסַנְיָא הוּא בְּגוֹ גּוּפָא?! יוֹמָא דֵּין הִיא הָבָא לְמָחָר לֵית הִיא הָבָא"
- "לֹא יְהוּ שֹׁכַר רַגְלֵי כְּשֹׁכַר רַגְלֵי הַבְּהֵמָה?!"
- הִלֵּל לֹא יַקְפִּיד!

המשך בעמ' 7

מדינות ערב לבטל את העצמאות שלנו, אם במלחמת השחרור, אם במלחמת ששת הימים או במלחמת יום הכיפורים ועוד מלחמות שנסתיימו בתבוסתם, ואם קיימת סכנה לעתידה של ארץ ישראל בימינו היא לא מאומות העולם המנסים ולא יכולים, אלא מהמאמץ הבלתי נלאה של חלושי דעת וקצרי רוח מתוכנו לפגוע בזכותנו על ארצנו, ואנו תפילה כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

ויש בכך גם מסר לתקופתנו שהסכנה האמתית להמשך תהליך הגאולה שלנו הוא לא מהאויבים הישמעאלים מבקשי נפשנו אלא דווקא מאחינו בני ישראל ככתוב: "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו".

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

'עשירי למניין' שהגיע לאחר סיום תפילת שמונה עשרה בלחש

שאלה: קרה מקרה באחד הבקרים אצלנו בבית הכנסת, שלא היינו מניין וחיכינו לבואם של שני מתפללים שהיו אמורים להגיע להשלים למניין, ולבסוף התייאשנו והתפללנו שמונה עשרה ביחידות, אולם מיד לאחר שסיימנו, הם הגיעו, וכעת יש מניין.

שאלותינו הן:

א) האם ניתן לעשות חזרת הש"ץ במקרה כזה?

ב) באם לא, ואחד מהמתפללים שהגיעו עתה, ניגש לעמוד להתפלל 'שמונה עשרה' שנוכל לומר 'קדושה', האם ניתן לעשות 'ברכת כהנים' במהלך 'שמונה עשרה' זה?

ג) האם ניתן לומר 'חצי קדיש' בין 'תחנון' ל'אשרי יושבי ביתך'?

ד) האם לאחר קדושת 'ובא לציון' ניתן לומר 'קדיש תתקבל'?

תשובה: הנה 'חזרת הש"ץ' נתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה כדי להוציא את מי שאינו בקי ידי חובתו[א] (חובת מצוות תפילה) ואי אפשר לקיים תקנה זו של חזרת הש"ץ ללא עשרה אנשים, כמו שמבואר במשנה במסכת מגילה, וכשמה כן היא 'חזרת השליח ציבור' - כלומר צריך שיהיה 'ציבור'.

אולם יש לברר מה הדין באופן שבשעת התפילה בלחש לא היה ציבור במקום, ורק לאחר מכן הגיעו אנשים נוספים, האם במקרה כזה ניתן לקיים 'חזרת הש"ץ' או לא, ובמילים אחרות - מה מגדיר 'ציבור' לעניין זה, האם הכוונה לציבור שהתפלל ביחד, או כל קיבוץ של עשרה אנשים נחשב כ'ציבור' לעניין זה.

ונפקא מינה לנידון דידן שבשעת התפילה לא היו עשרה אנשים, אך כעת עם סיום תפילת הלחש של יחידים, נוספו אנשים והגיעו לכלל ציבור של עשרה אנשים.

ומצינו בטור[ב] שהביא טעם נוסף מדוע יש לומר חזרת הש"ץ (מעבר לטעם הנ"ל להוציא את מי שאינו בקי ידי חובה) והוא כדי לקיים מצוות 'קדושה', והוסיף הערוך השלחן[ג] שלפי זה ניתן לומר גם משום מצוות 'נשיאת כפיים' של הכהנים, ועיין שם בדבריו שביאר שג' ברכות ראשונות היה הש"ץ צריך לומר בכל מקרה בשביל 'קדושה' וג' ברכות אחרונות היה צריך לומר בכל מקרה בשביל 'ברכת כהנים' ומה שאומר גם את כל הברכות האמצעיות הוא בשביל התקנה להוציא את מי שאינו בקי ידי חובה.

ונראה לומר שהתקנה להוציא את מי שאינו בקי ידי חובתו שייכת רק כאשר היה 'ציבור' שהתפלל ביחד, ואם לא היו ציבור בשעת תפילת לחש, לא שייך לעשות 'חזרת הש"ץ', אך לטעם של מצוות 'קדושה' ו'ברכת כהנים' נראה שכל שיש כעת ציבור של עשרה, יכולים לומר 'חזרת הש"ץ' בשביל מצוות אלו של קדושה וברכת כהנים, אף שלא היו ציבור בזמן תפילת הלחש (אמנם לפי דברי הערוך השולחן הנ"ל לא יאמרו את הברכות האמצעיות וצ"ע).

אמנם נראה שזה תלוי במחלוקת השולחן ערוך והרדב"ז, שהנה השולחן ערוך פסק[ד] שאם יש בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד, ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה, עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה של קריאת שמע - 'יוצר אור' וזהו הנקרא 'פורס על שמע', ולאחר מכן מתחיל תפילת שמונה עשרה בברכת אבות וגבורות וקדושה ואתה קדוש, וזהו הנקרא 'עובר לפני התיבה', והוסיף הרמ"א[ה] שלאחר מכן משלים את כל תפילת השמונה עשרה, אע"פ שכבר התפלל בלחש כיחיד, ואם כן מבואר שניתן לעשות 'חזרת הש"ץ' בשביל קדושה, גם כאשר בתפילת לחש לא היו כלל 'ציבור', אלא התפללו כיחידים.

אך הרדב"ז[ו] חולק על השולחן ערוך ונוקט שאם התפלל כל אחד לעצמו בתור יחידים, פרח מהם חובת קדיש וקדושה, ואף אם התחברו אחר כך עשרה אינם יכולים לחזור ולהתפלל בשביל קדיש וקדושה.

והרדב"ז דימה זאת לברכת הזימון, שאם שלושה בני אדם בירכו כל אחד ברכת המזון לעצמו ללא זימון, שוב לא יכולים לחזור על ברכת המזון רק בשביל לקיים מצוות זימון, ופרח מהם חובת זימון וה"ה לעניין קדיש וקדושה.

וכתב החתם סופר שמנהג העולם כרדב"ז, ומביאו המשנה ברורה.

ונמצא שלדעת השולחן ערוך ניתן היה לקיים 'חזרת הש"ץ' בשביל 'קדושה', אך לדעת הרדב"ז לא היה ניתן[ז].

אולם כתב המשנה ברורה[ח] שגם לדעת הרדב"ז אם יש אחד מהעשרה שהתקבצו כעת שלא התפלל, כן יכול אותו אחד 'לירד לפני התיבה' שמאחר ויש אחד שעדיין לא התפלל לא שייך לומר שפרח ממנו חובת תפילה, שהרי בשביל עצמו הוא אומר.

נמצא לפי זה שבמקרה המתואר בשאלה, יכול היה אחד מאלו שהגיעו כעת 'לפרוס על שמע' ו'לירד לפני התיבה', לפי כולם, אלא שיש לעיין האם לאחר ברכת 'האל הקדוש' ימשיך להתפלל בקול

רם, או רק בלחש, ועוד יש לעיין האם ניתן לקיים מצוות 'ברכת כהנים' במהלך תפילה זו.

ובביאור הלכה כתב[ט] שלאחר 'האל הקדוש' ימשיך את שאר התפילה בלחש, שהרי האחרים כבר יכולים ללכת לדרכם ולא אמרו חזרה זו אלא בשביל 'קדושה'.

אך יש לעיין באם יש כהנים במקום האם יוכלו לקיים מצוות 'ברכת כהנים' בהמשך תפילתו של אותו מתפלל.

והנה חכמים תיקנו לקיים מצווה זו של 'ברכת כהנים' כחלק מברכת העבודה, כמו שמצינו בבית המקדש שאהרן הכהן היה מברך את עם ישראל לאחר סיום עבודת הקורבנות (והודאה ועבודה חדא מילתא היא).

ואמנם כתב הביאור הלכה[יא] שהשייכות בין ברכת הכהנים למצוות התפילה היא רק תקנה של חכמים, שהרי התפילה עצמה להרבה דעות היא מדרבנן, ואילו ברכת כהנים היא מצווה מהתורה, אך מכל מקום לאחר שחכמים תיקנו כן, אין אנו רשאים לקיים מצווה זו ללא שייכות לתפילה, וכמבואר בירושלמי במסכת מגילה 'אין נשיאת כפיים ללא תפילה'.

אמנם כהן שיברך ברכת כהנים ללא שייכות לתפילה, נראה שעל אף שעבר על תקנת חכמים, מכל מקום הוא לא ביירך ברכה לבטלה, שהרי קיים בכך את המצווה, וראיה לדבר מכל נידון האחרונים היאך נהגו העולם לברך אחד את השני בהזדמנויות שונות (כגון בליל שבת שאב מברך את בניו) בפסוקי ברכת כהנים, והרי אסור לזר לשאת את כפיו? ואם נאמר שחכמים עקרו את האפשרות לקיים מצווה זו שלא בשעת התפילה, אם כן לא שייך כל הנידון הנ"ל, ובעל כרחך שמקיימים את המצווה גם לא בשעת התפילה, ואם כן אין כאן ברכה לבטלה.

אך בספר 'עמק ברכה'[יב] כתב בשם הגר"ח מבריסק שבאמת ברכת כהנים שייכת רק בעת התפילה, ומה שהקשה הביאור הלכה שהרי לדעת הרמב"ן חיוב תפילה אינו אלא מדרבנן, הכוונה היא שאין חובה להתפלל מהתורה (מלבד בעת צרה) אך כאשר עומד ומתפלל -מקיים בזה מצוות תפילה מהתורה.

ועתה אחר שביררנו שיש לקיים מצווה זו רק בעת התפילה[יג] (לביאור הלכה רק מצד תקנת חכמים, ולעמק ברכה מצד עיקר הדין) וכיום זה נעשה בעת חזרת הש"ץ, יש לעיין האם בכה"ג ניתן לעשות זאת במהלך תפילת היורד לפני התיבה, האם זה נקרא 'חזרת הש"ץ', או רק 'יורד לפני התיבה' בשביל קדושה.

ומשמע לי מסתימת הפוסקים שאין לעשות 'ברכת כהנים' שאין זו 'חזרת הש"ץ' אלא רק לעניין קדושה, אך לדידי אין זה פשוט כל כך, ועיין בשו"ת הר צבי[יד] ויש לעיין בזה עוד לעת הפנאי.

ולעניין 'חצי קדיש' מבואר במשנה ברורה שאם אכן נשארים עשרה אנשים, יכולים להמשיך את התפילה יחדיו כולל אמירת 'חצי קדיש' ולרוב הפוסקים יכול גם לומר 'קדיש תתקבל'[טו].

א - וכתב הרמב"ם שגם אם כולם בקיאים יש לומר חזרת הש"ץ שאחר שנתקנה אין אנו מקפידים אם יש מי שאינו בקי, וכן פסק השו"ע להלכה בסימן קכ"ד סעיף ג'.
ב - סימן קכ"ד.
ג - סימן קכ"ד.
ד - או"ח סימן ס"ט סעיף א'.
ה - שם.
ו - שו"ת רדב"ז ח"א סימן רמ"א.
ז - אך עיין בפס"ת סימן ס"ט הערה 2 מה שמביא משו"ת ארץ צבי.
ח - שם ס"ק א'.
ט - שם ד"ה 'ישלים כל התפילה'.
י - עיין במשנה ברורה שם ס"ק ח'.
יא - סימן קכ"ח סעיף א' ד"ה 'דזר עובר בעשה'.
יב - לגר"א פומרנצ'יק זצ"ל ענייני נשיאת כפיים.
יג - ולפי זה צ"ע מה שהכהנים נוהגים מדי פעם לברך ברכת כהנים את עם ישראל, למשל בחופה, וכל מיני אירועים וצ"ע, שהרי עוברים על תקנת חכמים, ואם זה סתם כאמירת פסוקים אז זה לא ברכת כהנים וי"ל"ע.
יד - חלק א' סימן ס"א שכתב בעניין ברכת כהנים בחול המועד סוכות שהחזן שכח לומר 'יעלה ויבוא' ולא שמו לב לטעות אלא רק לאחר ברכת כהנים, שיש להסתפק אם כאשר חוזר 'לרצה' צריכים הכהנים לשאת את כפיהם שוב ותוך כדי הדברים כתב:
'אבל יפה העיר בזה חתן בני הרב הגר"י כהן שיחי', שאפילו לדעת חכמי פרובינצא שאי הזכרת יעלה ויבוא עושה את התפלה כמו שאינה ונתבטלה התפלה של הש"ץ, מ"מ בנידון שלפנינו יצאו הכהנים יד"ח בתפלה זו. דדל מהכא תפלת החזרה של הש"ץ, הרי יש כאן תפלת הצבור בלחש שלא טעו והזכירו יעלה ויבוא. והרי עיקר נשיאת כפים בשעת תפלת הצבור, הוא משום שהתפלה היא במקום קרבן צבור דילפינן מן הכתוב: וירד מעשות החטאת והעולה... שזמן נשיאת כפים הוא בכל פעם שמקריבים קרבן צבור, ותפלת הצבור בלחש בודאי שהיא ג"כ במקום קרבן צבור, ונהי שלכתחילה תקנו ברכת כהנים בחזרת הש"ץ, היינו משום שבכל תפלת צבור שחרית ומוסף יש חזרת הש"ץ, תקנוה שם, אבל בנ"ד שהטעות עשתה את תפלת חזרת הש"ץ כמו שאינה, למה לא יהא קיים הנשיאת כפים משום תפלת הצבור בלחש שלא נתבטלה' עכ"ד.
ועיין שם שמביא עוד ראיה לכך, שמה שאין נשיאת כפיים בלילה הוא משום שאין עבודת הקורבנות בלילה, והוקשה ברכת כהנים לעבודת המקדש, והרי בכל מקרה אין 'חזרת הש"ץ' בתפילת ערבית? ובעל כרחך שניתן לקיים מצווה זו גם ללא חזרת הש"ץ אלא בשעת התפילה.
אך צ"ע בנידונו שסוף סוף לא היה זה שעת התפילה, שהרי חזרת הש"ץ התבררה כטעות, ואת התפילה בלחש כבר סיימו, ובוודאי שלא היה זה כחלק מברכת העבודה וההודאה.
טו - ודעת הגרש"ק שיש לומר קדיש שלם ללא 'תתקבל'.

ביום דבר ה'

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ א"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

כחלק מההכנות שנעשו בעם ישראל לקראת כניסתם לארץ, מבקש הקב"ה ממשה רבינו שיסדר את מצבת העם. כך שכל שבט ידע את מניין בחוריו ואנשיו, הראויים לעמוד בראש מחנותיהם. ויחדיו יעמדו כולם - איש על דגלו, ויעלו לארץ ישראל.

ועל כן מניין הפקודים שכאן, הוא כפי סדר חנייתם ונסיעתם. על מנת לשמור על סדר זה, לקראת הכניסה לארץ[1] - שהייתה אמורה להיות באותו החודש בכ' באייר[2]. למרות שלא נאמרה הפרשה הזו, אלא לאחר פרשת 'פסח שני' - שניתנה לישראל בחודש ניסן שלפני כן[3].

ולכן מיד עם גמר הקמת המשכן בחודש ניסן, מבקש הקב"ה ממשה למנות את ישראל. ובכך מראה את חיבתו הגדולה לעם הזה, שזו כבר פעם **רביעית** בה ה' מונה את עם ישראל[4].

ופרשתנו מתחילה ברמיזה לאותם מקומות, בהם נמנו פקודי בני ישראל. **במדבר סיני** כנגד המניין שנמנו לאחר חטא העגל, **באהל**

מועד כשבא הקב"ה להשרות שכינה בישראל, **לצאתם מארץ מצרים** כנגד המניין שהיה עם יציאת ישראל ממצרים.

ואילו כעת בראש חודש אייר של השנה השנייה לצאת ישראל ממצרים, שב הקב"ה ומבקש למנות את ישראל - ע"י לקיחת מחצית השקל בקע לגולגולת[5], מאת כל איש ישראל. ואף כאן זו פעם **רביעית** בשנה זו, בה נותנים ישראל נדבת כסף של מחצית השקל. שלוש פעמים שניתנו לצורך המשכן[6], וכעת שוב לצורך מנייתם.

יחד עם המניין של ישראל, מבקש הקב"ה ממשה שימנה גם את בני שבט הלוי - על כל משפחותיהם. וזאת על מנת שניתן יהיה לפדות את בכורות ישראל, תחת מה שהיו אמורים להיות ככהנים המשרתים במשכן[7]. וכל מי שמעבר למספר הלויים, יצטרך לפדות את עצמו בחמישה סלעים. כחלק מהכפרה על מכירת יוסף[8], שנעשתה בעקבות מה שרצה לוי לעשות עמו[9] - עד שבא יהודה והציע את הפשרה שימכרו אותו לעבד[10].

ולבסוף מונה הקב"ה גם את משפחת אהרון ובניו, כשהקב"ה מדגיש שאלו בעצם תולדותיו של משה רבינו. וזאת משום שהוא מסר את התורה להם, וכל המלמד את בן חברו תורה - כאילו ילדו[11]. ונחשב הדבר כאילו כעת מדבר הקב"ה עם משה, בהר סיני - ונותן לו את התורה עצמה[12].

התורה מדגישה שכל זה נעשה **ביום דיבר ה'**, כדרך שצריך שכל דבר בתורה יהיה נחשב כאילו נאמר היום ממש[13]. ובמיוחד מדגישה זאת התורה בפרשת הבאת הביכורים, אז מזכיר האדם מישראל לעצמו, את אשר ארע עמו ועם אבותיו - עד אשר הגענו הלום לארץ ישראל.

ארבע פעמים דיבר ה' עמנו, להביא אותנו אל הארץ הזו. כדרך שהיו ארבע לשונות הגאולה, בזמן יציאתנו ממצרים[14]. וכן בגאולתנו היום, ישנם ארבע לשונות של גאולה, כפי שניבא יחזקאל - "**והוצאתים** מן העמים **וקבצתים** מן הארצות **והביאותים** אל אדמתם **ורעיתים** אל הרי ישראל"[15].

ודבר ה' עמנו הוא כדבר אשר דבר ה' עם אברהם אבינו, בברית בן הבתרים. אז הבטיח לו הקב"ה - 'דור **רביעי** ישובו הנה'[16]. ושמירת הדבר הייתה הן בימי אברהם[17], הן בימי יעקב[18] והן בימי אבותינו שיצאו ממצרים[19] - ועד לימינו אנו.

שארבע פעמים נגלה הקב"ה בלילה, על מנת להביא לזריחת היום הבא אחריו - כיום של השלמת קיום דבר ה'. **פעם ראשונה** - כשנגלה לברוא את העולם. **פעם שניה** - כשנגלה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. **פעם שלשית** - כשנגלה במצרים במכת בכורות. ו**בפעם הרביעית** - כשמתגלה עלינו להוציאנו מבין הגויים, ולהביאנו לארץ[20].

ובפעם הזאת זוכים אנו לנתק חבלי רשעים מעלינו, ולשבור חיצי ברזל הנורים עלינו. כששב משה רבינו להתגלות, יחד עם משיח צדקנו. כשה' אלוקינו מנהיגם - בעננים הנושאים אותם מהמדבר ומרומא, ודבר ה' עליהם[21].

ובכך תושלם קבלת התורה שנתנה ע"י משה בסיני, יחד עם השלמת גאולתנו הבאה עם משיח צדקנו.

1 - **נסעים אנחנו אל המקום** (ספרי) מיד עד ג' ימים אנו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להיכנס לארץ ישראל - רש"י במדבר י, כט
2 - **בחדש השני** נמצאת אתה אומר שנים עשר חודש חסר י' ימים עשו בחורב שהרי בראש חודש סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה - שם, יא
3 - **בחדש הראשון** פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת (פסחים פ"ק ספרי) שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה - שם, א
4 - **וידבר... במדבר סיני... באחד לחדש** מתוך חיבתן לפניו, מונה אותם כל שעה (במדבר רבה ב, יט)
כשיצאו ממצרים מנאן (שמות יב, לז). וכשנפלו בעגל מנאן, לידע מנין הנותרים (שם לב, כח).
כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן (שם לח, כו). **באחד בניסן הוקם המשכן** (שם מ, יז), ובאחד באייר מנאם - שם א, א
5 - **לגלגלתם** על ידי שקלים, 'בקע לגלגלת' - שם, ב
6 - **תקחו את תרומתי** אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד - רש"י שמות כה, ב
7 - **מתוך בני ישראל** שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו והלוים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם - רש"י במדבר ג, יב
8 - **ואת פדויי השלשה וגו'** ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלוים מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת. כך הייתה מכירתו של יוסף עשרים כסף שהיה בכורה של רחל - שם, מו
9 - **את שמעון** (בראשית רבה) הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי 'הנה בעל החלומות הלזה בא'. דבר אחר נתכוין יוסף להפרידו מלוי שמא יתיעצו שניהם להרוג אותו - רש"י בראשית מב, כד
10 - **ויהי בעת ההיא** למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם. אמרו אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך - שם לח, א
11 - **ואלה תולדת אהרן ומשה** ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו - רש"י במדבר ג, א
12 - **ביום דבר ה' את משה** נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה - שם
13 - היום הזה ה' אלהיך מצוך" - בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם - רש"י דברים כו, טז
14 - לכן אמר לבני ישראל אני ה' **והוצאתי** אתכם מתחת סבלת מצרים **והצלתי** אתכם מעבדתם **וגאלתי** אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. **ולקחתי** אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים - שמות ו, ו- ז
15 - יחזקאל לד, יג
16 - ודור **רביעי** ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה - בראשית טו, טו
17 - **לילה** ...ומדרש אגדה, שנחלק הלילה ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים - רש"י בראשית יד, טו
18 - **שמר את הדבר** היה ממתין ומצפה מתי יבא, וכן (ישעיהו, כו) 'שומר אמונים' - שם לז, יא
19 - **ליל שמרים** שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים - רש"י שמות יב, מב
20 - **אֲרַבָּעָה לֵילְוָון** כְּתִיבִין בְּסֵפֶר דּוּכְרָנֵיָא קֳדָם רִבּוֹן עָלְמָא **לֵילְיָא קַדְמָאָה** כַּד אִיתְגְּלֵי לְמִבְרֵי עָלְמָא. **תִּנְיָנָא** כַּד אִיתְגְּלֵי עַל אַבְרָהָם. תְּלִיתָאָה כַּד אִיתְגְּלֵי בְּמִצְרַיִם וַהֲוָת יְדֵיהּ מְקַטְלָא כָּל בּוּכְרָא דְמִצְרַיִם וִימִינֵיהּ מְשֵׁיזְבָא בְּכוֹרֵיהֶן דְּיִשְׂרָאֵל. **רְבִיעָאָה** כַּד אִתְגְּלֵי לְמִפְרוֹק עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא - תרגום ירושלמי שמות יב, מב
21 - לֵילָא רְבִיעָאָה כַּד יַשְׁלִים עָלְמָא קֵיצֵיהּ לְמִיתְפְּרָקָא חַבְלֵי רִישְׁעָא יִשְׁתֵּיצוּן וְגֵירֵי פַּרְזְלָא יִתְבְּרוּן מֹשֶׁה יִפּוֹק מִן גּוֹ מַדְבְּרָא וּמַלְכָּא מְשִׁיחָא מִן גּוֹ רוֹמָא דֵּין יְדַבֵּר בְּרֵישׁ עֲנָנָא וְדֵין יְדַבֵּר בְּרֵישׁ עֲנָנָא וּמֵימְרָא דַה' מְדַבֵּר בֵּין תַּרְוֵיהוֹן וְאִינוּן מְהַלְכִין כַּחֲדָא - שם

סיפור לשבת

מה בין רבנות תל אביב לירושלים?

סיפר הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: שמעתי מאיש שזכה להיות נוכח בעת שעלה ה'דמשק אליעזר' לארץ ישראל והתיישבו חשובי ופרנסי הקהל לדון היכן יקבע את מקום מושבו, אם בירושלים או בתל-אביב. בין היושבים באסיפה היו גם בעלי בתים ויהודים פשוטים, ביקש אחד מהם את רשות הדיבור ואמר לה'דמשק אליעזר' שלדעתו ראוי הוא שישים משכנו בעיר תל-אביב, כי האדמו"רים מתפרנסים מזה שאנשים באים לפניהם ונותנים להם 'קוויטלאך' עם 'פדיונות', והנה בירושלים מי שיש לו צרה וצוקה ח"ו עולה לכותל המערבי או לקבר רחל ושופך שיחו לפני הקב"ה ונושע, וכן כשיש לו לאדם דביקות בה' ורוצה ליקרב ולחזות אלוקות הולך למקומות הקדושים האלה ומתרומם ומתעלה מקדושת המקום, וממילא אין אנשים צריכים שם לאדמו"רים, משא"כ בתל-אביב צריכים יותר לאדמו"רים. ועוד, שהוא מקום פרנסה, לפיכך עדיף להרבי לגור כאן בתל-אביב למען יהיה לו פרנסה.

פתח ה'דמשק אליעזר' לספר להם בארוכה, כי בתקופה שברח הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע ממאסרו שברוסיה לרומניה בדרכו לאוסטריה, נשא הרה"ק בעל ה'תורת חיים' מקאסוב זי"ע על שכמו את הדאגה לשלומו [שהיה מחותנו, בלוקחו לבתו את צעיר בניו, הרה"ק רבי מנחם מנדל בעל ה'צמח צדיק' מויזניץ זי"ע] וגם הכין עבורו מקום דירה בעיר סאדיגורא ליד טשערנוביץ הסמוכה לעיר קאסוב [ושם באו אליו הרבה מגדולי ואדמו"רי פולין לבקרו, ביניהם הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע עם בניו הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינאוו והרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע, והרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע ועוד], כראות כן אחיו הרה"ק רבי דוד מזאבליטוב זי"ע [שניהם בני הרה"ק בעל ה'אהבת שלום'] שאל אותו בתמיהה [יצויין, שהרה"ק מזאבליטוב היה חותן הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע, בכור נכדיו של הרוז'ינער] "הרי אתה דואג לסדר את מקום המגורים של הרה"ק מרוז'ין ומדוע לא סידרת לו מקום אחר לדור, וכי אינך חושש מלהביאו בתחומך, הרי אריה כמוהו יכול לקפח את גבולך", השיב לו ה'תורת חיים' בהלצה "למאי אחשוש, אם לפרנסה הרי אני יודע פרק בזמירות של דוד המלך ע"ה המסוגל לעשירות שאני אומר בכל יום ואין לי ממה לחשוש", נענה רבי דוד ואמר "הלא בעירי זאבליטוב ישנו "פליק-שניידר" [-חייט המתקן בגדים קרועים] ובכל יום הוא מסיים את אמירת כל התהלים ונמצא שאומר כל יום את הקפיטל המסוגל לעשירות ובכל זאת הינו רחוק מעשירות",

השיב לו ה'תורת חיים' בחכמה ואמר: "זה הרי פשוט וברור שכל פרק מסוגל הוא לבקשה שונה, א"כ אותו אביון שאומר את כל מאה וחמישים פרקי תהלים ובקשותיו עולות למעלה בשמי מרומים אין נזקקים לו אלא לאחת מהנה, שכך אי' בגמ' בתענית דלא מצלינן אתרתי, ולכן נותר הוא באביונותו. אולם, אני אומר רק את הפרק המסוגל לעשירות ע"כ אין לי לדאוג על הפרנסה, שבקשה אחת בוודאי תתקבל בשמים ממעל..." (וע"ע בתהילים 'נועם אליעזר' פרק א להרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זי"ע).

ובזאת הוסיף ה'דמשק' ואמר "ואם כדבריכם דבשביל הפרנסה עדיף שאשאר בתל-אביב, עבור זה לבד לא הייתי משתקע בעיר זו, כי אינני חושש למטה לחמי, וכי תאמרו שיודע אני את הפרק תהלים שמסוגל לפרנסה, אין זה כן, ובכל זאת אינני דואג לפרנסה", והתחיל לספר מעשה שהיה:

בעיר טשערנוביץ היתה לציונים השפעה חזקה מאד, ונערכה שם מלחמה של ממש עם אגודת ישראל, כי הציונים רצו להעמיד כמרא דאתרא אחד מתומכי "המזרחי" וכמובן שבאגודה התנגדו לכך נחרצות. בסוף הסכימו הציונים ואמרו שאם יסכים ה'דמשק אליעזר' לבוא לכהן כרב בעיר הרי הם מוותרים מלקחת איש מזרחי לכהן כמרא דאתרא [וזאת אף שה'דמשק אליעזר' לחם בכל עוז נגד הציונים, מיהו בכל זאת נשא חן בעיניהם, אמנם לא קיבל ה'דמשק אליעזר' את הרבנות באומרו "לא אוכל לישן אף לילה אחת, כי איך אקבל על עצמי אחריות בני העיר כאשר יש בעיר כשבעים 'יאטקעס'" [-איטליז], כלומר שמפחד לקחת אחריות על הכשרות בעיר. [יצויין, שגם אביו הרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' מויזניץ זי"ע לא רצה שיקבל את הרבנות, ושמעתי מאבי מורי הרה"ג מוה"ר רבי יוסף יהושע פרידמאן זצ"ל שנימק ה'אהבת ישראל' טעמו ואמר "מפחד אני שאם יקבל בני את הרבנות בטשערנוביץ ווועט זיין גמרא דארפען האבען צויי ריקען'ס!", כלומר שהגמרא שלו תצטרך להיות כרוכה משני הצדדים ולא יוכל לפותחה, כי כאמור היה ה'דמשק אליעזר' נושא חן בעיני כל רואיו, והעיר טשערנוביץ גדולה היתה, ויבואו אנשים כל הזמן לדבר אתו ולשאול ממנו עצות בעניני העולם והבליו, ובכך יתבטל מלימודו]. כשמוע חמיו האדמו"ר רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זי"ע [חתנו של הרה"ק רבי מרדכי פייבוש מהוסיאיטין בנו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע] מסירובו היה לו קצת חלישות הדעת על שלא קיבל את המשרה בטשערנוביץ, כי שם היה מקבל משכורת מכובדת משא"כ ברבנות בויזניץ

המשך בעמוד הבא...

שכיהן עד אז לא היה בה כי אם לפרנס את בני ביתו בצמצום, אמר לו ה'אהבת ישראל': "מחותן, רואה אני שיש לכם חלישות הדעת מזה שלא קיבל בני את הרבנות בטשערנוביץ, אבל אומר לך שאינך צריך להצטער על זה, כי אני מבטיח לך "אז מיין אליעזר'קע וועט זיין אויפן שפיץ וויז'ענקעס" ['וויז'ענקעס' היה מקום נופש ליד וויזניץ, ובימות החמה באו לשם הרבה לשכור בתים וליהנות מהאויר הצח ומן ההרים הגבוהים, ואילו בחורף לא היתה שם נפש חיה] ולא יהיה שם שום נברא מעולם, אין יוצא ואין בא, ויצטרך הוא למטבע 'פינעוועך' - יבוא יהודי לשם בקור הכי גדול להביא לו את המטבע, ממילא אינך צריך לחשוש להצטער על הפרנסה שנלקחה ממנו" (וע"ע ב'שיח זקנים' עמוד קע). ובזה סיים ה'דמשק אליעזר' לומר לפרנסי העיר תל-אביב "אם יש לי הבטחה כזו מאבי זצ"ל אינני חושש לפרנסתי, ורק בכל זאת מחמת טעמים הכמוסים עמי הנני רוצה לגור בתל-אביב ולא בירושלים...".

(מפי ספרים וסופרים - תולדות הצדיקים)

מבחן המרשמלו

שח המגיד הרה"ח רבי אברהם מרדכי מלאך שליט"א, ודבריו הובאו בגיליון הנכבד 'אסדר לסעודתא':

אנחנו לא צריכים להביא ראיות מהגויים, אבל יש את המושג שחכמה בגויים תאמין. בשלהי שנות השישים, כשהגויים עדיין היו טיפה בני אדם, קצת מענטשליכקייט עדיין היה בהם, אחד המדענים הגדולים עשה את 'מבחן המרשמלו', ונסביר בקצרה מה זה.

הוא אסף קבוצה של ילדים בני שמונה ותשע, אולי אפילו פחות, והכניסו כל אחד לחדר, והמורה הושיב אותם ואמר לכל אחד מהם: 'אני חוזר בעוד כמה דקות, אתה אוהב מרשמלו?' 'בודאי!'. 'תיכף תקבל שני מרשמלו, אבל אני הולך לעשות ככה: מרשמלו אחד אני אניח על השולחן לפניך כבר עכשיו ואני יוצא לכמה דקות. אם כשאחזור עוד לא אכלת את המרשמלו שלך, אתה תקבל את השני. אבל אם כשאני חוזר כבר אכלת את המרשמלו, אז אתה כבר לא תקבל את השני. והניח גם פעמון על השולחן ואמר להם 'אם תחליטו לאכול את המרשמלו הראשון, אז תצלצלו בפעמון ואז אדע לחזור'.

הוא יצא והיה לו חלון מוסתר שדרכו היה יכול לראות את הילד, והילד לא הבחין בכך, והוא רואה מה הילד עושה בזמן שהוא מחכה למורה. הם עשו את הניסיון הזה למאות ילדים, וזה היה כל כך מעניין לראות מה הם עשו. היו ילדים שעוד לפני שהמורה יצא מהכיתה כבר צלצלו חמישים פעמים בפעמון ואכלו את המרשמלו. היו כאלה שהמורה ראה דרך החלון איך הילד יושב ומתלבט, ניגש לצלצל ואז מחליט שלא.

והמרשמלו יושב על השולחן ומגרה אותו ואין לו מושג מתי המורה יחזור, הוא אמר עוד מעט, אבל כמה זה עוד מעט? כן, לא, כן, לא, לגעת או לא לגעת? טוב, אין לו כוח, הוא מצלצל ואוכל. והיו ילדים שעצמו את העיניים ולא הסתכלו, הזיזו את הפעמון והמרשמלו שלא יתפתו בכלל, וככה היה הניסוי. שנים אחר כך עקבו אחרי כל הילדים האלה לאחר שרשמו על כל ילד מה הוא עשה. אלה שאכלו מיד, אלה שהתאפקו קצת, ואלה שהתאפקו לגמרי. עשר שנים אחר כך אספו את כולם ובדקו את ההתקדמות שלהם ויצא להם שרק הילדים, אבל רק הילדים שהתאפקו, היו אלה עם ביטחון עצמי וחכמה, שאר הילדים אמנם היו נראים כילדי חמד אבל למעשה לא היו מצליחים בלימודים. וחיכו לעוד עשר שנים, ולא יאומן כי יסופר, מי שהתאפק בתור ילד והראה שליטה עצמית הצליח מאוד בחיים ובעסקים. אנשים חזקים ובנויים, וכל השאר עברו ממקום למקום, החליפו עבודות, שלום בית – מאן דכר שמיא.

לא צריכים לחכמתם של הגויים, אבל הרעיון הוא שהגוי הבין שמי שמבין לוותר על ההנאה של עכשיו בשביל הנאה שתבוא מחר בכמות גדולה יותר הוא גיבור, וזה ישתלם אחר כך. מה היה לו לילד? היתה לו אפשרות להנאה מיידית, ואם הוא יחכה לקבל הנאה גדולה יותר. אצל הגויים זה פחות משנה, זה רק קובע מי יהיה איש עסקים יותר מוצלח בהמשך החיים. אבל אצלנו זו העבודה שלנו, זו ממש עבודת ה', זה התפקיד שלנו. איזהו גיבור, הכובש את יצרו.

שביבים / שאול שיף

שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ... מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה (רש"י)

הקב"ה מחבב כל יהודי באופן אישי ופרטי, לפי שכל אחד עבודתו שונה מחברו. לפיכך הוא מונה אותם, להראות את מעלתו של כל אחד בנפרד. (דברי בינה)

אל מעונו של מרן הסטייפלער בעל 'קהילות יעקב' זצוק"ל הגיע פעם אברך למדן, אב לילד קטן וטען שלבנו יש מידות קשות ורעות. הוא הגיע להתייעץ עם הרב, לדעת כדת מה לעשות. הציע לו הסטייפלער שילמד עם בנו בספר 'ארחות צדיקים', ספר קדוש ונעים ללמידה שמסוגל להשפיע לטובה על הילד ונפשו הצעירה.

אך כעבור תקופה שב האברך לבית הרב, מתלונן שהלימוד המשותף לא שינה את בנו במאומה. ואף להיפך, מאז החלו ללמוד בספר יחדיו, הדרדרה התנהגות הבן והמצב נהיה יותר גרוע.

ביקש הסטייפלר לשמוע מהאב איך שכנע את בנו - שעל פי המסופר מתנהג בדרך כלל בצורה קשה - להסכים ללמוד בספר איתו. "דיברתי איתו בצורה הכי ברורה וברחל בתך הקטנה" השיב האב, "שיקפתי בפניו את מצבו הנורא, שלא הותיר לי כל ברירה אלא לפנות לגדול הדור לעצה. ולכן אמרתי לו" המשיך האב, "שהוא חייב לשמוע בעצת הרב וללמוד איתי ארחות צדיקים אחרת לא תהיה לו תקנה".

לשמע התיאור נרעש הסטייפלער ונסער "קלקלת הכל" אמר לאב, "איך חשבת שדיבורים קשים וכה נוקבים ישפיעו על נפש בנך לטובה?! היית צריך לדבר אליו בלשון של חיבה ולכבוש את ליבו בגישה הפוכה. לומר לו: ספר זה הוא ספר מאד נפלא, אני עצמי רוצה ללמוד את תוכנו ומחפש לי חברותא, אולי אתה בני אהובי שאני כל כך מעריך תסכים ללמוד אותו יחד אתי?...

כל יוצא צבא בישראל

מעשה באדמו"ר רבי יחזקאל משינווא [בנו של הדברי חיים מצאנז] שנכדו נלקח לצבא של הקיר"ה. בא אליו בנו וסח בבכי שגייסו את בנו לצבא, ובקש שיתפלל שיחלצו את בנו מן המיצר.

אמר לו רבי יחזקאל: בני! מסתופף הייתי גם בצילו של הצדיק רבי מאיר מפרמישלן. פעם הזמינני לסעוד אצלו פת ערבית. ישבנו עד שעה מאוחרת בלילה, ואז נכנס משמשו ואמר: חייל יהודי עובר דרך עיירתנו ומבקש להיכנס ולהתברך. ענה רבי מאיר: הכניסהו מיד! לאחר ששאל רבי מאיר את החייל לעבודתו וצרכיו, ברכו בחום. משיצא החייל אמר לי רבי מאיר: דע! משיח לא יבא בזכותך או בזכותי, אלא בזכותם של החיילים היהודים!

(מ"אוצר החסידות", מובא בעיטורי תורה)

ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא

אומר על כך התפארת שלמה: נרמזה כאן אזהרה לצדיק הדור, שיקרב אליו כל איש ישראל, אף הפחותים בדרגה. אמנם כתוב "איש איש למטה", אך כיון שהתורה ניתנה בלי ניקוד, יש לקרא "למטה" בפתח תחת המ' וקמץ תחת הט'. ללמדך, גם האנשים שירדו מטה מטה, יחברם הצדיק עם אנשי שלומו לבל ידח ממנו נידח. גם הם בני אברהם יצחק ויעקב - איש ראש לבית אבותיו הוא!

"מְצֻוָּה לְרַחֵץ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, שֶׁנִּבְרֵאתִי בְּצֶלֶם וּבִדְמוּת"

(מקור: ויקרא רבה לד, ג)

רקע: פעם שאלו אותו תלמידיו להיכן הוא הולך ואמר להם "לעשות מצווה" כשניסו התלמדים להבין על איזו מצווה מדובר אמר להם "לרחוץ בבית המרחץ". תמהו התלמידים "וכי מצווה היא זו?!" אמר להם הלל "בוודאי שזו מצווה" והסביר מיד: "הרי לכל אחד מהפסלים והדיוקנאות של המלכים המוצבים בתיאטראות ובבתי הקרקס ישנו אדם שאחראי על ניקיונו והברקתו של הפסל או הדיוקן. הנושא בתפקיד זה מקבל שכר ישירות מאת המלך וזוכה למעמד נכבד בין חשובי הממלכה. אז אני" המשיך הלל ואמר "שנבראתי בְּצֶלֶם וּבִדְמוּת, כמו שנאמר "כִּי בְּצֶלֶם אֱ-לֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" - על אחת כמה וכמה שמצווה עלי לדאוג לניקיוני".

"וְהַדִּין נַפְשָׁא עַלּוֹבְתָּא, לָאו אַלְסַנְיָא הִיא בְּגַו גּוּפָא?! יוֹמָא דִּין הִיא הָכָא לְמָחָר לֵית הִיא הָכָא"

("וכי הנפש העלובה איננה אורחת בתוך הגוף?! היום היא פה, מחר כבר לא") (מקור: ויקרא רבה לד, ג)

רקע: פעם אחרת אמר הלל לתלמידיו כי מידי יום הולך הוא "לגמול חסד עם האורחת שבביתי". תמהו תלמידיו: "מידי יום יש אורחים בביתך?!" השיב הלל: "וכי הנפש העלובה איננה אורחת בתוך הגוף?! היום היא כאן, מחר כבר לא".

הסבר: בליבו של כל יהודי שוכנת נשמה אלוקית קדושה שהאלוקים הוא כל עולמה. אותו היא אוהבת וממנו היא יָרֵאת, בו היא מבינה ובגללו היא שמחה.

הנשמה מחוללת באדם תודעה ורגשות אלוקיים, אולם תמיד היא נשארת רק "אורחת" במקום לא לה: הגוף החומרי שבתוכו היא מופיעה ופועלת אינו חלק מסביבתה הטבעית, ובבוא העת תיפרד ממנו ותעלה חזרה למקומה האמיתי, בעולמות הרוחניים.

הלל הזקן מעורר את תלמידיו לרחם על הנשמה המסכנה שבמשך שנות חיים נאלצת לחיות בתוך הגוף המנוכר לכל מה שהיא ונזקקת

לחסדיו של האדם, שיאפשר לה להשתמש באיברי העשייה שלו בשביל קיום המצוות ולספק לה את ההזדמנויות לבטא את מחשבותיה ורגשותיה באמצעות איברי המחשבה והרגש שלו.

"לֹא יְהוּ שִׁכְרִי רַגְלַי כְּשִׁכְרִי רַגְלֵי הַבְּהֵמָה?!"

(אבות דרבי נתן נוסח ב פרק כז)

רקע: מעשה בחַמָר (=אדם הרוכב בחמור) אחד שבא אצל הלל הזקן ואמר לו: "רבי, ראה איזה יתרון יש לנו, רוכבי החמורים, עליכם, הולכי הרגל: שאתם מצטערים בכל הדרך הזו ועולים מבבל לירושלים, ואני יוצא מפתח ביתי עם החמור ועד הלילה כבר יכול ללון בפתחה של ירושלים". שתק הלל כמה רגעים ואז אמר לו: "בכמה אתה משכיר לי חמורך עבור רכיבה מכאן ועד אמאום?" אמר לו "בדינר"; "עד לוד בכמה?" אמר לו: "בשנים"; "עד קיסריה בכמה?" אמר לו: "בשלושה דינרים". אמר לו הלל: רואה אני שלפי כמה שאני מרבה את הדרך כך אתה מרבה את המחיר", אמר לו: "אכן, השכר הוא לפי הדרך". אמר לו הלל: "לא יהו שכר רגלי כשכר רגלי הבהמה?!" (כלומר: האם המחיר עבור הצעדים שלי זול יותר ממחיר צעדיה של החמור?! אלא כשם שאתה מקבל יותר שכר על החמור ככל שהיא צועדת יותר ברגליה, כך אני מקבל יותר שכר ככל שאני צועד ברגלי יותר לעלות לבית המקדש).

הִלֵּל לֹא יִקָּפִיד!

(מקור: מסכת שבת דף לא עמוד א)

רקע: מעשה בשני בני אדם שערכו ביניהם התערבות וסיכמו: מי שילך ויקניט את הלל יקבל מהשני ארבע-מאות זוז. אמר אחד מהם: "אני אקניטנו!" אותו היום ערב שבת (יום שישי בצהריים) היה, והלל היה עסוק בהכנות לשבת המתקרבת ובאותה שעה התרחץ וחפף את ראשו. הלך אותו האיש, עבר ליד פתח ביתו של הלל, וקרא: "מי כאן הלל? מי כאן הלל?" נתעטף הלל, יצא לקראתו ואמר לו: "בני, מה אתה מבקש?" אמר לו: "שאלה יש לי לשאול" אמר לו הלל: "שאל בני, שאל!" שאל האיש: "מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות?" אמר לו הלל: "בני, שאלה גדולה שאלת! מפני שאין להם מיילדות פְּקֵחוֹת".

הלך האיש, המתין שעה אחת וחזר וקרא: "מי כאן הלל, מי כאן הלל?" ושוב, נתעטף הלל ויצא לקראתו ואמר לו: "בני, מה אתה מבקש?" אמר האיש "שאלה יש לי לשאול" אמר לו הלל "שאל בני, שאל!" ושאל: "מפני מה עיניהן של תַּרְמוּדַיִין תְּרוּטוֹת (ממצמצות ורכות)?" אמר לו הלל "בני, שאלה גדולה שאלת! התשובה היא מפני שהם חיים בין החולות".

הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר "מי כאן הלל, מי כאן הלל?" נתעטף ויצא לקראתו ואמר לו "בני, מה אתה מבקש?", אמר לו "שאלה יש לי לשאול", אמר לו "שאל בני, שאל!" "מפני מה רגליהם של הָאֶפְרִיקָאִים רחבות?" אמר לו "בני, שאלה גדולה שאלת! מפני שהם חיים בין ביצות מים"

אמר האיש להלל "שאלות הרבה יש לי לשאול, אך מְתֵרֶא וחושש אני שמא תכעוס". נתעטף הלל וישב לפניו ואמר לו: "כל שאלות שיש לך לשאול - שאל!" אמר לו האיש: "אתה הוא הלל שקורים אותך 'נשיא ישראל'?" אמר לו "אכן", אמר לו: "אם אתה הוא, הלוואי שלא ירבו כמותך בישראל!" אמר לו הלל: "בני, מפני מה?" אמר לו: "מפני שאִבַּדְתִּי בגללך ארבע-מאות זוז!"... אמר לו הלל: "הֱוֵי זהיר ברוחך! כדאי הוא הלל שתאבד בגללו ארבע-מאות זוז (שהשקעת בהתערבות) ועוד ארבע-מאות זוז (שחברך השקיע בהתערבות), והלל לא יקפיד!" (כלומר: עשית שטות בהתערבותך, כיון שלעולם לא אקפיד ולא אכעס, אפילו אם תעשה כל מאמץ להכעיס אותי).

{ישראל חיים בלומנטל}

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net